మృతుల భాష

ఒక రహస్యమైన ప్రయాణం. పెద్దగా లగేజీ ఏమీ లేదు. గుడ్డ సంచి, లాల్చీ, పైజమా, మఫ్లర్, రెండు మూడు కవితా సంపుటాలు. రాసుకోడానికో డైరీ. చాలా దూరం బస్సులలో ప్రయాణం. నాటు రోడ్డు. దుమ్ము తెర. బస్సు కిందా మీదా మనుషులు. జనం మధ్యలోకి రహస్యంగా. అజ్ఞాత గాయకుడి కోసం వెతుకులాట. తెలంగాణా ప్రాంతంలో మనుషులు హఠాత్తుగా మాయమవటం ఆశ్చర్య కరమైన విషయమేమీ కాదు. మనిషి మాయమైన వెంటనే సంస్థలు, పార్టీలు రెడ్ ఎలర్ట్ అవుతాయి. వాల్‌పోస్టర్లు, పేపరు ప్రకటనలు, కోర్టుల ద్వారా చేసే ప్రయత్నాలు చకచకా జరిగిపోతాయి. శివయ్య గురించి అట్లాంటి ప్రయత్నాలేమీ జరిగినట్లు లేవు. లేఖల శీర్షికలో పాఠకుడెవరో రాసిన ఉత్తరం ద్వారానే ఈ విషయం తెలిసింది ప్రపంచానికి. శివయ్య పాటలు ఒక మిత్రుడి ఇంట్లో కాసెట్లో విన్నాను. అతని పాటో అద్భుతం. అకల్మషమైన ప్రజల జీవభాష ఉందా పాటల్లో. పోరాట గీతాలకు అవసరమైన తూగు, ఉద్వేగం ఉన్నాయి ఆ పాటల్లో.

మనుషుల రొద, బస్సు లొడలొడ శబ్దం, నల్లని దుమ్ము తెర హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది. అలికిడి లేని నిర్జన ప్రాంతంలో బస్సు ఆగింది. నలుగురు ఆడవాళ్ళు, మధ్య వయసున్న ఆసామీ దిగారు. పోలీసు అవుట్ పోస్ట్, సెంట్రీలు, కవాతు శబ్దాలు ఏవేవో ఊహించుకున్నాను. అట్లాంటిదేమీ లేదు. ఒక నిశ్శబ్దం ! ఎండిపోయిన పొలాలు. ఒంటరిగా, నిర్లిప్తంగా ఎక్కడా పచ్చదనమే లేని నేలలు. మనుషుల అలికిడే కాదు. పక్షుల అరుపులు, కీటకాల చప్పుళ్ళు ఏమీలేని భయం గొలిపే నిశ్శబ్దం. నాతో పాటు బస్సు దిగిన వాళ్ళు నన్ను పలకరించలేదు. నా ఉనికిని గమనించనట్లే ముందుకు సాగారు. సన్నని కాలిదారి. వాళ్ళేమీ మాట్లాడుకోవటం లేదు. యంత్రాల మాదిరి నడుచుకుంటూ వెళ్తున్నారు. బహుశా ఇక్కడ మాటలు కూడా నిషేధమేమో?

హఠాత్తుగా ఒక ప్రశ్న! ఇంతకీ నేను దేన్ని వెతుకుతున్నాను. కేవలం గాయకుడి గురించేనా? బహుశా కాదు. మామూలు మనుషులే గొప్ప కవులుగా గాయకులుగా రూపాంతరం చెందే ప్రక్రియను తెలుసుకోవాలని కూడా! హైదరాబాద్‌లో నలుగురు మిత్రుల సాయంతో శివయ్య గురించి హెబియస్ కార్పస్ పిటిషన్ కూడా వేశాము. శివయ్య తిరిగి కనిపిస్తాడా ?

ఊరు దగ్గరైంది. ఊరంటే చైతన్యం. పచ్చదనం. కానీ ఈ ఊరు సంతాపంలా ఉంది. దు:ఖంలా ఉంది. శవాన్ని ముందు పెట్టుకొన్న ఇల్లులా ఉంది.

"శివయ్యగారి కోసం వచ్చాను!" అరుగుపైన మౌనంలా కూర్చున్న వృద్ధుణ్ణి అడిగాను. "ఎవరు పోలీసులా?" చాలా నిర్లిప్తంగా అడిగాడు. "కాదు. పేపర్లో పని చేస్తాను!" నావైపు ఎగాదిగా చూసి తూర్పు వైపుకు వేలు చూపి "విశ్వనాథం సార్ ఇంటికి వెళ్ళండి!" అంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు.

తూర్పు వైపు వీధిలో చాలా దూరం నడిచాను. నిర్మానుష్యంగా ఉన్న ఇళ్ళు. తలుపులు తాళాలు వేసి ఉన్నాయి. కుక్కలు తోకాడించుకుంటూ ఇళ్ళ చుట్టు తిరుగుతున్నాయి. అక్కడక్కడ ఇళ్ళ ముందు ముసలివాళ్ళు, ఎవరికోసమో ఎదురు చూస్తున్న వాళ్ళలా. ఎండిపోయి అస్థిపంజరాల్లా ఉన్న పశువులు. పూర్వమొకప్పుడు సిద్దార్థుడిని బౌద్ధంలోకి నడిపిన దృశ్యాలు ఇట్లాగే ఉండేవేమో?

ఒక నడివయసు మనిషి పంచె, లాల్చీ చేతిలో పుస్తకాలు. కాస్త చదువుకున్నవాడిలా కనిపించాడు. ఎవరు కావాలి అన్నట్లుగా చూశాడు.

"విశ్వనాథం అనే సారు గురించి, శివయ్య గురించి మాట్లాడుదామని...."

ఆశ్చర్యంగా నావైపు చూసి "నేనే విశ్వనాథం! శివయ్యగురించి ఏమిటి కావాలి?" అన్నాడు ముఖాన్ని చిట్లిస్తూ.

సమాధానం చెప్పకుండా అతని వెంటే నడిచాను. "ఏ పత్రికలో పని చేస్తుంటావు?" జవాబు చెప్పాను. ఐడెంటిటీ కార్డు చూపించాను. హఠాత్తుగా ఏదో ట్రాన్స్‌లోకి వెళ్ళినవాడిలా ఆయన మాట్లాడటం మొదలుపెట్టాడు.

"ఊరి చావడిలో ఒకరోజు ముసలివాడి పాట కచేరీ. వద్దనుకున్నా అయస్కాంతంలా ఆ ప్రదేశానికి లాక్కువెళ్ళింది పాట. డప్పుపై వాయిస్తూ, లయగా చిందు వేస్తూ అతను పాడిన పాటలు వినడం గొప్ప అనుభవం.

చుట్టూ జనం. సినిమా, టివి సంస్కృతి అంతగా లేని పల్లె ఇది. పాట చుట్టూ మెల్ల మెల్లగా మూగిన బెల్లపు చీమల్లా జనం.

కొంచెం మొరటుగా మురికిగా ఉన్నాడా మనిషి. పెరిగిన గడ్డం, దువ్వని తల. చిరుగుల పంచె. 'ఛాతీపై పారాడే నల్లని గొంగళి. అతని రూపానికి పాటలోని మాధుర్యానికి పొంతన కుదరదు. కళ్ళు మూసుకొని వింటేనో అనుకున్నాను. ఊహు! ఊగిపోతున్న అతని శరీరం. లయగా కదులుతున్న అవయవాలు, తుళ్ళిపడుతున్న నదిని చూస్తున్నట్లుగా ఉంటుంది. పాట, అతని బండబారిన పెదాల నుంచి మాత్రమే కాక మొత్తం దేహం నుంచి ఊరుతున్న జలలా ఉంది.

మామూలు పదాలే, మామూలు జీవితమే. పల్లెలు, సేద్యాలు, కల్లాలు, నూర్పులు, కుప్పలు, దుక్కిటెద్దులు - పండగలు పబ్బాలు, గ్రామ జీవితం గురించే పాడుతున్నాడు. హఠాత్తుగా దృశ్యం మారుతుంది. పాటలన్నీ కుత్తకలు తెగిన పూలగుత్తులవుతాయి. రక్తం గడ్డ కట్టించే దు:ఖగాథల్ని మెల్లమెల్లగా బయటకు తీస్తాడు. నిప్పుల పొయ్యిలోంచి నడుస్తున్నట్లుగా ఉంటుంది. కొంపతీసి ఇతను నక్సలైటు కాదు కదా! అనుకున్నాను.

ఆవేళ చాలా పొద్దుపోయేదాకా అతని పాట కచేరీ సాగింది. డప్పు, భుజానికి తగిలించుకొని అతను మెల్లగా ముందుకు నడిచాడు. అతనేం అడగడే? డబ్బో, బియ్యమో, బట్టలో - కనీసం రాత్రికి తిండో? అతన్ని ఆపి పలకరించాను. వివరాలు అడిగాను. "ఓ ఊరంటూ లేనివాణ్ణి! మీరు దయతలిస్తే రెన్నాళ్ళు ఇదే నా ఊరు అవుద్ది!" అన్నాడు. ఈ పాటలన్నీ ఎక్కడ

నేర్చావని అడిగితే "గాలి లోంచి ఎగిరివచ్చే వాసనలా, ఆ పల్లెలో, ఈ పల్లెలో విని వంట బట్టించుకొన్నవే! ఈ పాటలు రక్తమాంసాల్లో భాగాలయినాయి" అన్నాడు తన్మయంగా.

రాత్రికి అతన్ని మా ఇంటికి తీసుకెళ్ళాను. అన్నం పెట్టి, పడక ఏర్పాటు చేసి - నిద్రపోతూ అతను యధాలాపంగా ఒక పాట అందుకున్నాడు. నిద్ర గురించి, కలల గురించిన పాట. నిద్ర నాపుకోడానికి రాత్రులు అడవుల్లో నడిచి వెళ్ళే బాటసారులు పాడుకునే పాట. కమ్మని పాట పరిమళం ముఖాన్ని తాకుతుండగా గొప్ప సుఖవంతమైన నిద్ర పోయానా రాత్రి.

అతని పాటల్ని సొంతం చేసుకోవాలనే పేరాశ కలిగింది. మరుసటి రోజు, ఆ మరుసటి రోజు అతనికి మా యింట్లోనే వసతి యిచ్చాను. స్కూలుకు తీసుకెళ్ళాను. స్కూలు పిల్లల కోసం అతను పాడాడు. అయస్కాంతం ముక్కల్లా ఇట్టే పిల్లల్ని ఆకట్టుకున్నాయి. పాఠశాల ఒక బృందగానం అయింది.

స్కూల్లోనే ఒక మూలనున్న గది యిచ్చి, అతనికి ఇష్టమైనన్ని రోజులు ఇక్కడ ఉండమని అడిగాను. అతను మా పల్లెకు అధికారికమైన సంగీత విద్వాంసుడు అయ్యాడు. మధ్యాహ్నం పొలాల మధ్యకు వెళ్ళి కూలీలగుండె చప్పుడయ్యేవాడు. సాయంకాలం గ్రామ చావడిలో పోరాట గాథలయ్యే వాడు. ఇళ్ళలో పండగలకు అతని పాటలే ప్రత్యేక విందు. గ్రామం అతన్ని తనలో కలిపివేసుకుంది.

"నా చిన్నతనంలో నాకు చదువు చెప్పించాలని మా అయ్య తెగ ఉబలాటపడేవాడు. ఫాదిర్ల బడిలో వేశాడు. ఉండటం కూడా అక్కడే. 'ఎస్!' 'నో' 'మై నేమ్!' లాంటి రెండు మూడు ముక్కలు తప్ప ఫాదిర్ల భాష నాకు ఎక్కనే లేదు. వాళ్ళ ఇళ్ళు ఊడ్చి, బట్టలు ఉతికి, జీతం లేని కూలీనయ్యానే గానీ నాకు చదువు అబ్బలేదు. అయిదో తరగతి మూడుసార్లు తప్పినాక మా అయ్య విసుగెత్తి నన్ను వెనక్కు తెచ్చాడు. "మొరటు జాతి! మీకు నాగరికమైన భాషలు రావని" ఫాదిరి అయ్యావారు తిట్టి పంపేవాడు. నా వరకు వాళ్ళ భాషే మొరటుగా అనిపించేది. పచ్చి మాంసాన్ని తింటున్నట్లుగా ఉండేది. ఈ పాటలు, పదాలు, నిజమైన జీవభాష ఇదేనేమో అనిపిస్తుంది!" అని అతని గతాన్ని చెప్పేవాడు.

"పల్లెలు చచ్చిపోయాయి. ఇక్కడ పనులు పుట్టవు" అంటూ భార్యాపిల్లలు సిటీకి వలసపొయ్యారు. పల్లెలు చచ్చిపోవటమేమిటి? పల్లెలు బతకడం ఇప్పుడేగా మొదలుపెట్టింది అనుకొని ఇట్లా ఊళ్ళ వెంట పడ్డాను" అనేవాడు.

"నన్ను నక్సలైటు నంటూ పది రోజులు జైల్లో వేసి కుళ్ళబొడిచారు పోలీసోళ్ళు. వాకబు చేసుకొని 'పోరా పిచ్చి నా కొడకా!' అంటూ బయటకు తోలేరు." ఇంకా ఒక్కొక్క పాట ఎట్లా పట్టుకుంది, ఆ సందర్భాన్ని వివరంగా చెప్పేవాడు. ఆరునెలల పాటు మా ఊళ్ళోనే ఉన్నాడు. ఊరుదాటి అతని పాట పక్కనున్న పల్లెలకు పాకింది. ఊళ్ళన్నీ పాటల కర్మాగారాలు అయ్యాయి. రాత్రిపూట చేలమధ్య కుర్రవాళ్ళు ఎలుగెత్తిన పాటలయ్యేవాళ్ళు. మామూలు పాటగాడే అనుకున్నవాడు క్రమంగా ఉద్యమమయ్యాడు. అతను రహస్యంగా కరపత్రాలు పంచుతున్నాడని, పార్టీ మీటింగులకు వెళ్ళేవాడని అనుకునేవాళ్ళు. అయితే అదంతా పుకారే అని నా నమ్మకం.

నెల క్రితం ఒకసారి నాకు డియిఓ ఆఫీసు నుండి పిలుపు వచ్చింది. డియిఓ గదిలో మరో మనిషి. క్రూరంగా ఉన్నాడు. నియంతలా కోపంగా, అసహనంగా మాట్లాడేడు. "ఇంటరాగేషన్ అంటూ నన్ను వెంట తీసుకెళ్ళాడు. రెండు రోజుల నరకం."

విశ్వనాథం క్షణంసేపు ఆగిపొయ్యాడు. అతని ముఖంలో దు:ఖమో, కోపమో తెలియని వింత భావం. ఆపైన మరింక మాట్లాడలేదు. అతని ఇల్లు కూడా వచ్చింది. ఇంటికి చేరగానే లోపలికి తీసుకెళ్ళి కుర్చీ చూపించాడు. ఏడేళ్ళ పాప. మంచినీళ్ళు తీసుకువచ్చింది. 'ఇది నా కూతురు!' అంటూ పరిచయం చేశాడు. ఆ పిల్ల నావైపు ఆసక్తిగా చూసి లోపలికి వెళ్ళింది. ఇల్లంతా బోసిగా, ఖాళీగా ఉంది." నా భార్యకు అనారోగ్యంగా ఉంది. ఇంటి పనులన్నీ చిన్నపిల్ల అదే చూస్తుంది" ఏదో సంజాయిషీ ఇస్తున్నవాడిలా చెప్పాడు.

కాఫీ చేసుకు వచ్చిందా పాప. "ఈయన కోసం ఏదైనా వంట చెయ్యి! పట్నం నుంచి వచ్చాడు. జర్నలిస్టట!" అంటూ ఆ పాపకు వంటపని పురమాయించి "మీరు రెస్ట్ తీసుకోండి. నేనట్లా ఊళ్ళోకి వెళ్లొస్తాను!" అంటూ బయటకు నడిచాడు విశ్వనాథం.

ఇల్లు ఖాళీగా, బోసిగా శపించబడ్డ గృహంలా వుంది. వంటగది, మధ్యలో గదికాక మరోగది. ఆ గదిలో విశ్వనాథం భార్య కాబోలు నీరసంగా పడుకొని వుంది. ఆమె పడుకున్న గదిలోంచి పెద్ద లైబ్రరీ కనిపిస్తోంది. మధ్య గదిలో గోడల నిండా ఫొటోలు. పసి పాపలవి. పెళ్ళి ఫొటోలు. ఇద్దరు ముగ్గురు కవుల ఫొటోలు కూడా (శ్రీశ్రీ, గురజాడ) ఉన్నాయి. చిన్నప్పటి విశ్వనాథం ఫోటో కూడా వుంది. లేత ముఖం, ఆవేశం, ఉత్సాహం పొంగుతున్నట్లుగా ఉంది.

వంటగది వైపు వెళ్ళాను. పాతకాలపు కట్టెల పొయ్యి. పొయ్యి ముందో పీట. దాని ముందు కూర్చుని కట్టెలు ఎగదోస్తుందా పాప. నా అలికిడి విని "మంచినీళ్ళు కావాలా సార్" అని అడిగింది. వద్దులే అంటూ పక్కనున్న మరో పీట లాక్కుని కూర్చున్నాను. పాప శివయ్య గురించి చెప్పుకుపోతోంది. ఆయన పాటల గురించి. ఆయనతో గడిపిన రోజుల గురించి. "నెల రోజుల క్రితం నాయన శివయ్య మామ టౌన్‌కని బయలుదేరారు...." లోపల నుండి ఖళ్ ఖళ్ మంటూ పెద్ద దగ్గు వినబడి లేచి అటు వెళ్ళిందా పాప. లేచి నేనూ ఆ గదివైపు వెళ్ళాను.

మంచంపై ఒకవైపుకు వత్తిగిలి పడుకుంది ఆవిడ. ముఖం వడలిపోయి తీవ్రమైన అనారోగ్యం ముఖంలో తెలుస్తోంది. నా రాకను సూచిస్తున్నట్లుగా పొడి దగ్గు దగ్గాను. ఆవిడ మేలుకునే ఉన్నట్టు ఉంది. కళ్ళు తెరిచి 'ఏం కావాలి?' అన్నట్లుగా చూసింది. "శివయ్య గురించి. ఆయన గురించి సిటీలో అందరం ఆందోళన పడుతున్నాం. మీరేమయినా వివరాలు చెప్పగలరా?" అన్నాను సూటిగా.

నావైపు క్షణం పాటు దిగులుగా చూసింది. ఆ ముఖంలో దు:ఖం. "నేనేం చెప్పేది? నేనేం చెప్పేది?" అంటూ గొణిగింది. హఠాత్తుగా దు:ఖం పొగిలి వచ్చిందావిడకు. మంచం పై నుండి లేచి "రండి!" అంటూ నా చెయ్యి పట్టుకొని గది మధ్యలోకి లాక్కు వెళ్ళింది. టేబుల్ సొరుగులోంచి ఒక మూటను బయటకు తీసింది. చేతిగుడ్డ మూటగా కట్టి ఉంది. "చూడండి!'

' అంటూ నా ముందుకు తోసింది. మూట తీసి నివ్వెరపోయాను. ఎండిపోయి, కుళ్ళిపోయి, వాసనకొడుతూ పాలిపోయి పసుపు పచ్చని ఛాయలో ఉన్న చేతివేళ్ళు. చేతి నుండి నిర్దాక్షిణ్యంగా నరికివేయబడ్డ చేతి వేళ్ళు. "శివయ్యావి! శివయ్యావి!" అంటూ నేలపై కూలబడి పెద్ద పెట్టున ఏడవసాగింది.

సంచిని భుజానికి తగిలించుకొని రోడ్డుపైకి వచ్చాను. నిర్మానుష్యం మళ్ళీ చుట్టుముట్టింది. సంచలనం లేని వీధులు. చప్పుడు చెయ్యనిగాలి. నిర్లిప్తంగా చూస్తున్న ఆకాశం. ఊరిని దాటి వచ్చాను. ఊరి బాటపై నిలబడి ఎవరికోసమో ఎదురు చూస్తున్నట్లుగా ఒక ఆకారం. బహుశా అతను విశ్వనాథం ఏమో?

ఆంధ్రజ్యోతి వారపత్రిక
20-2-98